

A HATÁRŐRSÉG ÉS A HATÁRVÉDELEM HELYZETE A RENDSZERVÁLTÁSTÓL A PROFESSZIONÁLIS SZERVEZETTÉ VÁLÁSIG (1989-1998)

VELKEY DÁVID

r. százados, kiemelt főelőadó (TIBEK); doktorandusz hallgató (KRE ÁJK)

1. Bevezetés

Az 1980-as évek robbanásszerű változásokkal jártak mind politikai, mind határvédelmi szempontból. Az 1945. február 4-11. között a Szovjetunió, Nagy-Britannia, és az Amerikai Egyesült Államok kormányfőinek részvételével megtartott jaltai konferencia meghatározott érdekövezetekre osztotta fel Európát, melyeket az ún. vasfüggöny választott el keleti, kommunista részre, melyet a Varsói Szerződés tagállamai képeztek, illetve nyugatira, ahova a NATO tagállamok tartoztak. Korábban ezen ideológia rendszereknek a fennhatósága, illetve a határok szigorú védelme megkérdőjelezhetetlen volt. Azonban a fenti időszakban megkezdődött gazdasági változások miatt a Szovjetunó világhatalmi szerepe megrogyott, korábbi státuszát képtelen volt fenntartani, és ennek következtében 1991. február 25-én a szervezet budapesti ülésén aláírták a Varsói Szerződés katonai szervezetének megszűnéséről szóló dokumentumot. Ennek nyomán 1991. április 1-jén hivatalosan megszűnt a Varsói Szerződés katonai szervezete, majd három hónap múlva, 1991. július 1-jén a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testülete is. Ezen folyamatok betetőzéseként 1991. december 31-én a szovjet parlament kimondta a Szovjetunió feloszlását, ezzel a kétpólusú világrend megszűnt.

Ezen folyamatnak egyik első jele volt Magyarországon a külföldre utazásról és az útlevélről szóló 1987. évi 25. törvényerejű rendelet, mely bevezette a „világútlevelet”. Ez olyan jelentőségű volt az állampolgárok számára, hogy a vártnál jóval jelentősebb terhet jelentett az útlevelek kiállítására akkor hatáskörrel rendelkező Rendőrség számára: „Jelentem, az új útlevéljogszabályokból eredő utazási lehetőségek következtében 1989-ben a tervezettnél lényegesen nagyobb mértékben növekedett az útlevélkérelmezők száma. Ez évre – többszöri figyelemfelhívás ellenére – összesen 1 millió 300 ezer útlevelet rendeltek a rendőrkapitányságok.”¹ A magyar törvényhozás, érzékelve az új idők szelét, 1989

1 A Belügyminisztérium Országos Rendőr Főkapitányság csoportfőnök-helyettesé-

őszén a határőrizetben alkalmazott új eljárásokkal összhangban nekifogott a Határőrség átalakításának. A folyamat a Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottságának 1989 év eleji döntésével kezdődött,² és a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 1989 május 18-án elfogadott 3141/1989. MT határozatával fejeződött be. A határozat kimondja, hogy bár az alapfeladat változatlan, de a jogi, anyagi feltételrendszer és a végrehajtás módszerei módosultak, valamint a Határőrség szervezetére vonatkozó elképzeléseket a valószínűsíthető költségkhatásokat figyelembe véve kell kidolgozni.

2. A jövő útjai

A fentebb említett határozat legfontosabb kérdésköre az volt, hogy milyen alárendeltségben működjön a szervezet.

A kérdésre négy lehetőség merült föl:

- Belügyminisztériumi felügyelet alatt maradjon. Ennek előnye az volt, hogy nem kellett alapjaiban megváltoztatni a kialakult rendszert, elég volt megreformálni azt.
- A Honvédelmi Minisztérium felügyelete és irányítása alá kerüljön. Ezen felvetés mellett az szólt, hogy így a védelmi erők (a Magyar Néphadsereg és a Határőrség) egy minisztérium alá kerülnének.
- Felmerült a szervezet megbontásának lehetősége is. Az elképzelés szerint a forgalom-ellenőrzést a Belügyminisztérium, míg a határőrizettel kapcsolatos feladatokat a Honvédelmi Minisztérium irányítja. Ez a megoldás azonban a számítások szerint nagyon jelentős többletköltséggel járt volna.³
- Felvetődött annak a lehetősége is, hogy a Határőrség közvetlenül a Minisztertanács felügyelete alatt működjön. Azonban ez nem nyerte el egyik jelentősebb politikai érdekkör támogatását sem.

A fenti megoldási javaslatok komoly szakmai és politikai vitákat gerjesztettek, és a második, valamint a harmadik pontban szereplő változat nagyon megosztotta a szervezet állományát is: „Hivatásos állományunk meglepetéssel fogadta Pacsek József vezérezredes nyilatkozatát az Országgyűlés honvédelmi bizottsága szeptember 19-i ülése után tartott tájékoztatóját, mely szerint érlelődő

nek 1989. április 18-án kelt jelentése az útlevel-igények növekedéséről. XIX-B-1-y-312f-75-20/14/1989. Magyar Nemzeti Levéltár Archívum.

2 MOL XIX-B-10 1989. I/23. fsz., 0020/1989.

3 KATONA Klára: A Határőrség a rendszerváltás időszakában 1987-1990. *Levéltári Közlemények*, 2011/1, 77-101.

elképzelés, hogy sor kerülhet a honvédség, és a határőrség összevonására. A meglepetést az okozta, hogy az eddigi ismeretek szerint ez a kérdés egyelőre lekerült a napirendről, mivel a gyakorlati végrehajtásához hosszabb előkészítő munkára, egyeztető tárgyalásokra van szükség. A bejelentés tovább fokozta az állományunk körében egyébként is tapasztalható bizonytalanság érzését. Mindezt tetézik azok az életkörülmények, amelyek között a hivatásos és sorállomány feladataikat ellátják. A szűkös anyagi keretek sok helyen már az alapfeladatok ellátását veszélyeztetik. Többen kifejezték azt a véleményt, hogy a Magyar Néphadsereg a határőrség állománya és szervezete rovására kívánja megoldani káder- és létszámcsökkentésből adódó gondjait.”⁴

A tervet ellenére változás mégsem történt, mivel a honvédelemről szóló 1976. évi I. törvény módosításáról szóló 1990. évi XXI. törvény 3. § (7) bekezdése szerint: „A Határőrséget és a polgári védelmi feladatok teljesítését a belügyminiszter irányítja.”

Az 1989. év végére már oly mértékben felgyorsultak az események, hogy újabb intézkedések váltak szükségessé. 1989 szeptemberében meghatározva azt, hogy a szervezet feladatai közül a védelmi helyett hangsúlyosabbá vált az igazgatásrendészeti feladatkör, ezért ennek megfelelő szervezetfejlesztési változtatásokat kezdeményeztek: a mélységi határőrizet megszüntetését, ezzel együtt néhány első vonalbeli őrs felszámolását (Győr, Mosonmagyaróvár, Jánossomorja, Sopron, Szombathely, Körmend, Óriszentpéter, Nagykanizsa, Siklós, Magyarbóly, Mohács, Baja, Kiskunhalas, Szeged mélységi őrsök megszüntetése, Lovászi mélységi őrs átszervezése első vonalbeli őrssé, Ásványráró, Kútvölgy, Péterhida, Gara őrsök megszüntetése), és az ily módon felszabaduló státusoknak a határforgalmi feladatokat ellátó egységekhez való csoportosítását.

Vizsgálták egy átfogó határőrizeti törvény kiadását is, amelynek tervezetét a miniszteri értekezlet 1989. október 16-án tárgyalta. Cél volt az őrsök számának és állományának csökkentése (70–75 fős őrsök felállítására, 12–15 fős hivatásos állománnyal). A Politikai Bizottság döntésének alapján 2075 fő sorállományú helyett 1400 fő hivatásos állományú határőr beállítását szorgalmazták éves szinten. 1997. év vonatkozásában határozták meg elvárt célként az 5000 fő hivatásos, 2400 sorállományú, valamint 1600 polgári állományú, összesen 9000 fős állomány felállítását.

A törvénytől alacsonyabb rendű, 2046/1989. MT határozat a Magyar Népköztársaság államhatáráról, annak rendjéről, őrizetéről, és átlépésének

4 A Belügyminisztérium Határőrség agitációs propaganda és kultúra osztályvezetőjének 1989. október 2-én kelt összefoglalója a határőrség állományának közhangulatáról XIX-B-10-1989-1/49. Magyar Nemzeti Levéltár Archívuma.

szabályairól szóló törvényjavaslat alapelveiben a fenti elvárások alapján már konkrét terveket fogalmazott meg.

Az egyik alapvető szempont szerint a korábban felmerült „vegyes” rendszerrel ellentétben – mely szerint a szervezet hivatásos és sorállományúak meghatározott arány szerinti összetételéből tevődne össze⁵ – az anyagban már elvárásként fogalmazódott meg a sorállomány rövid-középtávon történő fokozatos kivonása, amely egyharmados létszámvesztéssel járt volna a szervezet szempontjából. Másik, a már korábban ismertetett elmozdulás volt a (hon)védelmi irányultságtól az alapvetően rendészeti irányba. A feladatok elvégzésére az ambiciózusnak mondható 1995. évet jelölték meg.

A létszámváltozás komoly szervezeti átalakulásokkal is együtt járt. 1990-ben megszűnt a szervezet összes mélységi és négy első lépcsős őrs, viszont felállítottak négy hivatásos őrsöt Esztergomban, Komáromban, Győrben, Mosonmagyaróváron, és Rajkán. 1989. december 31-ig – párhuzamosan a teljes pártapparátus leépítésével – felszámolták a Határőrség pártszerveit, valamint a szintén megszüntetett Politikai Csoportfőnökség helyett Nevelési és Szociálpolitikai Csoport alakult, melynek keretében felállították a ma rendészeti szagimnáziumként funkcionáló Körmentdi Határőr Kiképző és Továbbképző Intézetet, melynek elsődleges célja a szervezetbe frissen felvett hivatásos tiszthelyettesek kiképzése és továbbképzése volt.

A rendszerváltást követően 1992-ig a fenti folyamat ütemezetten folytatódott, és a három évvel korábbi közel 75%-ról 63,5%-ra csökkent a sorozott állomány aránya a szervezeten belül, miközben az összlétszám az 1989-re megállapított 18.941 főről 14.975 főre csökkent.⁶ A fenti folyamatot egy, a hidegháború lezárása során, az azzal összefüggésben felmerült konfliktus akasztotta meg. Az etnikai feszültségekkel terhelt Jugoszláv Szövetségi Népköztársaságból 1991. június 25-én bejelentette kiválását Horvátország, és Szlovénia. Az események gyorsan eszkalálódtak, és kitört a délszláv háború, amely majdnem tíz évig tartott, és több mint 140.000 halálos áldozattal járt. „A közvetlen háborús helyzet, mely magánban hordozta a háborúba sodródás lehetőségét is, karöltve járt a tömeges migrációval.”⁷

5 FÓRIZS Sándor–GÁSPÁR Miklós: Határőrizet és határőrség a kilencvenes években. *Határőrségi Közlemények*, 2007/1, 40-73.

6 Állománytábla 1988. HI jóváhagyási szám: BM 16-30/10/1988. In: NAGY József: A magyar határőrség szervezete, létszáma és területi elhelyezkedése 1958–1990. *Határőrségi Tanulmányok*, 1997. évi különszám, 1-22.

7 FÓRIZS Sándor: *Az államhatáron áttevődő veszélyhelyzetek kialakulásának lehetőségeiről és elhárításának elveiről a déli határszakaszon szerzett tapasztalatok alapján*. Budapest, Határőrség Országos Parancsnoksága 152/9/92. számú közl.

Ezen fejlemények természetesen a korábbi reflexet indították be mind a politikai döntéshozók, mind a szervezet vezetői körében, és újra előtérbe került a Határőrség honvédelmi szerepe. Ezen helyzetben a sorállomány fokozatos kivonása értelmét veszítette, illetve új szervezeti egységek felállítása is szükségessé vált. Ennek érdekében került megalkotásra a 3028/1992. (V.18.) Korm. határozat az államhatárok azonnali lezárására alkalmas kötelékek felállításáról. Ezen határozat szabta meg az rendészeti-akció századok felállítását, amelyeket később átneveztek a jelenleg is használatos határvadász század kifejezésre. „Az újonnan felállított alegységek egyben a Budapest Csoport ajánlásában szereplő mobil erőknek is megfeleltek.”⁸ Az átalakulás részeként a korábbi határőrkerületi elnevezést felváltotta a határőr-igazgatóság 1991. március 01-től, továbbá a honvédelmi szervekre jellemző pénzügyi-anyagi főnökséget pedig a „rendészetisebb” hangzású gazdasági igazgatóhelyettes.

Az elnevezéseken túl a szervezeti felépítésekbe is begyűriztek a fenti folyamatok mivel az idézett 3028/1992. (V.18.) Korm. határozat alapján megalkotott Határőrség országos parancsnokának 025/1991. számú parancsa alapján kezdetben csak az ország déli határszakaszán lévő határőr-igazgatóságok állománya került feltöltésre sorállományú rendészeti akció századokkal, azonban a pozitív tapasztalatok alapján rövid időn belül követte azt a miskolci, győri és balassagyarmati határőr igazgatóság, és az így létrejött századok egységesítéséből jöttek létre a már említett határvadász századok.

A fentiek alapján látható, hogy: „folyamatban volt a korábbi katonai jellegű szervezet átalakulása egy korszerű, rendészeti, menedzserszemléletű vezetéssel rendelkező szervezetté.”⁹

A határforgalmi kirendeltségek megalakulásával együtt járva, a fenti folyamatok természetesen nem tették lehetővé a korábban már hivatkozott határidőre történő kivonását a sorállománynak, különös tekintettel arra, hogy a hivatásos tiszti és tiszthelyettesi állomány felvétele, és kiképzése is időigényes folyamat volt:

„Az 1992. és 1995. között az átmeneti helyzet megkövetelte kisebb-nagyobb létszámmal folyó 10 hónapos, valamint ciklusos rendszerű iskolarendszeren

8 DR. FAGGYAS Zoltán: *A Határőrség feladatrendszerében és szervezeti felépítésében 1989 óta bekövetkezett változások gazdálkodásra gyakorolt hatásainak elemzése, a határőr gazdálkodás korszerűsítéseinek kutatása és tudományos vizsgálata*. PhD értekezés, Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Doktori Iskola, 2004.

9 RITECZ György: *Határőrizet a rendszerváltástól napjainkig (1990-2017)*. In: RITECZ György (szerk.): *Őrzők vigyázzatok a határra!* Budapest, Zrínyi Kiadó, 2017.

kívüli alapképzés teljesítését is a Körmen di Határőr Kiképző és Továbbképző Intézetben (a továbbiakban: KHKTI)”¹⁰

Ez párosulva az időszakban alacsonynak minősíthető illetménnyel nem igazán tette vonzóvá a határőri életpályát, így megnehezítette az emberi erőforrások megfelelő felhasználását. Ezen okok miatt 1995-ben felállították Soproni Kiképző és továbbképző intézetet, a tiszthelyettesi állomány kiképzésének, és továbbképzésének elősegítésére.

A korszakban még nem került összeállításra egy önálló határrendészetről, vagy határőrizetről szóló törvény, ezért a jogalkotó egy összetett folyamat során, több, az adott területet önállóan szabályozó jogszabályok összességéből teremtette meg a törvényi hátteret a szakterület számára:

1. A korábban meghatározott feladatkörein túl, a külföldiek beutazásáról, magyarországi tartózkodásáról, és bevándorlásáról szóló 1993. évi LXXXVI. törvény 47. § (1) bekezdése alapján a határőrség idegenrendészeti hatóság státuszt kapott, és a Vám- és Pénzügyőrség mellett jogosulttá vált idegenrendészeti ügyekben hatósági intézkedés lefolytatására a fenti jogszabály 47. § (2) bekezdésének köszönhetően.
2. A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény hivatkozása alapján a szervezet jogosulttá vált bizonyos intézkedések végrehajtására.
3. A honvédelemről szóló 1993. évi CX. törvény pedig alapvető kérdésekben szabályozta a testület működését. A jogszabály 21. § (1) bekezdése egyértelműen rögzíti a Határőrség jogi státuszát: „A Magyar Köztársaság fegyveres erői: a honvédség és a határőrség.”, a 21. § (3) bekezdése pedig a feladatkörét: „A határőrség rendészeti feladatkörében ellátja az államhatár őrzését, a határforgalom ellenőrzését és a határrend fenntartását. A határőrségre vonatkozó részletes szabályokat külön törvény állapítja meg.” A fentiekben túl rendelkezik róla, hogy a határőrség országos parancsnokát a belügyminiszter előterjesztésére a köztársasági elnök nevezi ki, vagy menti fel. Illetve érdekességként a szervezet kettős jogállását szimbolizálva a 24. § (1) kimondja, hogy „Rendkívüli állapot idején a határőrség védelmi tervben meghatározott egységeinek vezetése a honvédség parancsnokának hatáskörébe kerül.
A határőrség katonai védelmi feladatokra való felkészítésének követelményeit a honvédség vezérkari főnöke határozza meg. Ezen követelmények teljesítését a határőrségnél a Honvéd Vezérkar folyamatosan ellenőrzi.”

10 MOLNÁR Sándor – BALLA József: A határrendészeti továbbképzés helyzetértékelése. *Határrendészeti tanulmányok*, 2017/4, 23-36.

A fenti jogalkotási folyamatok jól szemléltetik azt a bizonytalanságot, ami az 1990-es években végig kísérte a szervezet fejlődését. A rendszerváltást követően, illetve azt megelőzően már nyilvánvalóvá vált a rendészeti irányba történő eltolódása, azonban a külső és belső tényezők hatására a honvédelmi vonal is újra meg tudott erősödni, amit az is jól példáz, hogy habár már 1992-ben létrehozták a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának jogelődjénél, a Rendőrtiszti Főiskolán a Határrendészeti Tanszék, és megkezdték a tisztjelöltek oktatását, emellett és ezzel párhuzamosan egészen 2008-ig, az utolsó hallgatók tiszti avatásáig működött a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Kossuth Lajos Hadtudományi Karán a Határőr Tanszék, ahol főiskolai és egyetemi szinten képezték a hivatásos állomány tagjait, a katonai felkészítés megerősítése céljából. „Véleményem szerint a Kossuthon, majd a Zrínyin dolgozó hallgatók és oktatók munkájának legnagyobb elismerése az a tény, hogy a Határőrség a legutolsó pillanatig fenntartotta, finanszírozta a képzést”¹¹

A következő fontos lépés a szervezeti átalakítás tekintetében az 1995-ben következett be. Ekkor a Budapesti Határforgalmi Igazgatóság, és a Biztosító és Kiszolgáló Igazgatóság összevonásából létrejött a jelenlegi Repülőtéri Rendőr Igazgatóság jogelődje a Budapesti Határőr Igazgatóság.

A fejezet elején jelzett 1995-ös határidő azonban lejárt, és a határőrségnek még mindig volt sorállománya. A Határőrség szervezeti átalakításának végrehajtásáról és a további működési feltételeinek biztosításáról szóló 2186/1996. (VII. 16.) Kormányhatározat megállapításait figyelembe véve az Országgyűlés meghozta a Határőrség fejlesztéseinek irányairól szóló 73/1997. (VII. 17.) országgyűlési határozatot. A határozatnak három lényegi pontja volt:

1. A Határőrség szervezetét úgy kell továbbfejleszteni, hogy az feleljen meg a haza katonai védelméből rá háruló feladatoknak, biztosítsa a határrendészeti feladatainak végrehajtását, és legyen összhangban hazánk euro-atlanti integrációs törekvéssel.
2. Az Országgyűlés egyetért a fent hivatkozott számú kormányhatározatban szereplő javaslattal, mely szerint a Határőrség szervezetét – feladatrendszerének megváltoztatása nélkül – úgy kell átalakítani, hogy állományába hadkötelezettség alapján sorkatonai szolgálatot teljesítők ne tartozzanak.
3. Az Országgyűlés felhívja a Kormányt, hogy az 1., 2. pontokban foglaltak végrehajtására, a létszám módosítására vonatkozó intézkedéseket tegye

11 FÓRISZ Sándor: *A sorállományhoz kapcsolódó tisztképzés végnapjai*. In: Uő.: *A modernkori magyar határrendészet száztíz éve*. Budapest-Pécs, Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat, 2013.

meg, és a Határőrség részletes bontású létszámára vonatkozó javaslatot az Országgyűléshez nyújtja be.

A határozat melléklete tartalmazza a hivatásos állomány bővítésének, és a sorállomány kivonásának ütemét. A sorállomány kivonásának végső határidejét 1998. májusában állapította meg, az alábbiak szerint:

A sorállomány hivatásos állománnyal történő kiváltásának folyamata

Sorállomány kivonási üteme és létszáma	97. 05.	Sorállomány teljes kivonásának időszaka				Az átállás befejező szakasza
	97. 08.	97. 08. 97. 11.	97. 11. 98. 02.	98. 02. 98. 05.	98. 05. 98. 08.	
	3 hónap	3 hónap	3 hónap	3 hónap	3 hónap	
	6001 fő	5791 fő	2840 fő	1420 fő	A Határőrség sorállománnyal nem rendelkezik	

Felvehető hivatá- sos állomány	97. 08-tól	97. 11-től	98. 01-jétől	98. 02-től	98. 05-től	98. 08. 01-jétől 99. 12. 31-ig
	142 fő	715 fő	29 fő	214 fő	201 fő	88 fő

1. táblázat: Melléklet a 73/1997. (VII. 17.) OGY határozathoz

A korszak lezárásaként megszületett a szakterületet átfogóan szabályozó határőrizetről és a Határőrségről szóló 1997. évi XXXII. törvény. Ez a Határőrség jogállását és feladatait a 2. §-ban a következőként határozza meg: „Az államhatár őrzése és védelme a fegyveres erők feladata. A Határőrség kettős rendeltetésű, sajátos jogállású és szervezetű fegyveres szerv, amely a haza katonai védelmét a fegyveres erőkre, a határrendészeti feladatait az e törvény rendelkezései, valamint a rá vonatkozó más törvények és jogszabályok alapján hajtja végre.”

A jogszabály egyik legérdekesebb új eleme azonban a 22. § (2) bekezdés b) pontja volt, mivel ez kimondja, hogy a Határőrség nyomozó hatósági jogkörrel rendelkezi a más jogszabály által hatáskörébe utalt bűncselekmények tekintetében.

Ez új helyzetet teremtett mivel abban az időszakban a rendvédelmi szervek közül csak a Rendőrség és Vám- és Pénzügyőrség rendelkezett nyomozó hatósági jogkörrel.

Az új jogkörre való tekintettel a Belügyminisztérium kiadta a szakterület részletszabályait tartalmazó a Határőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről

és illetékességéről szóló 59/1997 (X. 31.) BM rendeletet, valamint törvény végrehajtásáról szóló 66/1997 (XII. 10.) BM rendeletet. Ezek alapján a Határőrség Országos Parancsnokságán megalakult a Bűnügyi és Felderítő Főosztály, a határőr igazgatóságokon pedig a bűnügyi és a felderítő osztályok.

A bűnügyi szakterületet érintő változásokon túl a határvadász századoknál a sorállomány ütemezett kivonásával kapcsolatosan felmerülő megtakarításokból öt hivatásos határvadász szakasz került felállításra 1997-ben. A határőrizetről és a Határőrsegről szóló 1997. évi XXXII. törvény és a végrehajtási rendeletei alapján megszűnt az őr- és kiképzőzászlóalj, illetve számos határőrizeti kirendeltség, és határvadász század. Valamint, ha csak rövid időre, és átmeneti jelleggel is, de mégis bevezették a határőr igazgatóságokon a 2046/1989. MT határozat kapcsán korábban elutasított „vegyes rendszert” a hivatásos szervezet teljes feltöltéséig.

3. Következtetések

A fenti időszakban történeteket megvizsgálva az alábbiak voltak megállapíthatók:

A szervezet szakmai vezetése korán, már az 1980-as években érezte, hogy változásokra lesz szükség és azt, hogy a kor már meghaladta azt a társadalmi, gazdasági és politikai helyzetet, aminek során és módján a szervezetet megalakították 1945-ben. Ennek az egyik jele volt, hogy már 1988-1989-ben tervbe vették a sorállomány fokozatos leépítését, és a hivatásos állomány, valamint a rendészeti jelleg előtérbe helyezését. Ez a rendszerváltást megelőző viharos időszakban nem volt magától értetődő jelenség, több más fegyveres szervnél is a régi berögződések működtek, ahogy ez például Borbély Sándor altábornagynak, a Munkásőrség országos parancsnokának 1989-ben adott interjújában is látható, aki röviddel a rendszerváltás, és a Munkásőrség megszüntetése előtt is így nyilatkozott a Munkásőrség évi 1 milliárd forintos költségvetését kritizáló országgyűlési képviselő kapcsán: „Egyébként meg fogjuk keresni a módját, hogy beszéljünk azokkal az emberekkel – köztük Király Zoltán képviselővel – akik másként gondolkodnak a Munkásőrségről. Különbözik nem szeretem, ha kioktatnak minket. Senkinek sincs joga kioktatni másokat. S nem értek egyet azzal, hogy egyesek fellépnek a szocialista intézményrendszer ellen.”¹²

A rendszerváltást követően is folytatódtak a fenti tendenciák, kiegészülve a korábbi rendszerből maradt pártszervek megszüntetésével. Azonban

12 Interjú Borbély Sándor altábornaggyal (sz. n.). *Reform*, 1989/2, 8-9.

egy észrevehető folyamat, hogy amennyiben valamelyik külföldi államban polgárháború tör ki, vagy a szomszédos államok között feszültség alakul ki, ami háborús veszélyt eredményezhet, abban az esetben a Határőrség mindig a katonai jellegét vette elő, és a rendészeti jelleg háttérbehúzódott. Jól látható ez, a délszláv háború kapcsán, vagy a koszovói háború esetén volt. Azonban mivel ezek a regionális konfliktusok az 1990-es évek végére lecsengtek, ezért már a politika részéről sem volt akadálya annak, hogy 1998-ban kivonják a sorállományt a szervezetből, és létrejöjjön a kizárólag hivatásos állományból álló Határőrség.